

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשכ"ד.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. (ניגנו את הניגון "הוא אלקינו" בלי התיבות, ואח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

ניגון זה ניגן ר' יחיאל החזן ב"כתר" בפני כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ובפני כ"ק מו"ח אדמו"ר.

והעיקר בזה — לא הניגון, אלא התיבות. ולכן יש להתאים את הניגון אל התיבות, ולהדגיש את התיבות "שנית בקרוב", "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית".¹

ב. (ניגנו את הניגון "כי אנו עמך", ואח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

כמדובר לעיל² הרי זה ניגון של בעלי-תשובה, שלכן, תנועת הניגון היא מתוך עקשנות: הוא מתעקש — מבלי להתחשב מה אומרים למטה, ומה אומרים למעלה, עד למעלה מעלה — שמוכרח להיות "אנו עמך ואתה אלקינו, אנו בניך ואתה אבינו וכו'", בידעו שאחרת אי אפשר. ומה שהי' עד עתה — לא נוגע, ואדרכה, שנעשה "אהוב ונחמד .. כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה כו" (כמ"ש הרמב"ם³). — באמת לא נוגע כאן פרטי התוארים ד"אהוב ונחמד", כי אם כמשל הבורח מן הרע כו', שלא נוגע פרטי הדברים, כי אם עצם הבריחה מן הרע⁴. ועד"ז בנדו"ד: הוא יודע דבר אחד — שצריך להיות "אנו עמך ואתה אלקינו", "ישראל ומלכא בלחודוהי"⁵.

* * *

ג. בשמחת-תורה תש"ד⁶ סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר:

(1) כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לראש המנגנים, להתאים את התיבות להניגון, וכאשר בהתחלה לא הצליח להתאימן היטב, שחק כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר: אם ר' יחיאל החזן (מחבר הניגון) הי' שומע זאת — הי' צועק "געוואָלד"! ...!	(2) בעת חלוקת המשקה לבילי שמח"ת
(3) לפנות בוקר (לעיל ע' 116).	(3) הל' תשובה פ"ז ה"ד.
(4) ראה סה"מ תשי"ח ע' 83.	(4) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג.
(5) שיחת יום שמח"ת ס"י (סה"ש תש"ד	(5) לב, א.
(6) ע' 43 ואילך).	(6) ע' 43 ואילך).

רבינו הזקן, בא' מהליכותיו ממעזריטש, בשנת תקכ"ט, עבר בדרכו בעיר שקלאָוו, ונכנס לבית-המדרש באמצע הלילה, וכיון שבחוף שור כפור, נגש סמוך לתנור כדי להתחמם, בהחזיקו את ידיו לצדדין, שכן, ע"פ קבלה, אין להחזיק את הידים מלאחוריו.⁷

באותה שעה הי' נוכח בבית המדרש הגאון ר' יוסף כלבו⁸ [שהי' מבוגר מרבינו הזקן בט"ו שנה, והי' חבר ותלמיד מובהק של הגר"א מווילנא, והי' נקרא בשם "כל בו", ע"ש בקיאותו בכל מקצוע וענין בתורה, כך שהי' מרגיש כמו בביתו], ואמר שיעור במסכת ערכין לפני הלומדים של שקלאָוו, ורבינו הזקן הראה תנועה של העדר שביעת רצון ("א' קנייטש געטאָן מיט די פלייצעס").

הגאון ר"י כלבו הבחין בכך, ונגש אח"כ אל רבינו הזקן ושאל אותו: מניין בא אברך? והשיב לו רבינו הזקן: זוהי השאלה (במשנה⁹) "מאין באת ולאן אתה הולך". ואמר הגר"י כלבו: לאו אורחאי לאשתעי במילין דהדיוטא (ע"ד לשון הזהר¹⁰, אלא ששם נאמר "לאו אורחא דמלכא כו'"), ואילו הגר"י כלבו אמר זאת על עצמו). וענה לו רבינו הזקן: מט"ט שר הפנים נקרא בשם הדיוט¹¹, לית דין אתר הדיוט¹². ושאל הגר"י כלבו: הא מניין לך? והשיב רבינו הזקן: איתא בגמרא¹³ "משה רבינו לא הוה ידע (פלגא דליליא אימת), דכתיב¹⁴ כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים.. ודוד הוה ידע", באמרו "חצות לילה גו"¹⁵, אלא, שע"פ תורה אסור לומר על הזולת דבר ברור, ולכן לא רצה משה רבינו לומר דבר ברור אפילו על הקב"ה, אבל דוד דיבר על עצמו — "חצות לילה אקום להודות גו'", לומר שירות ותשבחות, ולכן הי' יכול לומר דבר ברור — "חצות". דוד ענינו ספירת המלכות, ומלכות יודעת הכל.

וסיים רבינו הזקן: תכלית הידיעה אשר לא נדע¹⁶. אם חושבים שיודעים פשט בערכין — אזי לא יודעים. ואז ביאר רבינו הזקן את הסוגיא בערכין לאמיתתה.

ד. והנה, כבר דובר כמ"פ¹⁷, שסיפורי רבותינו נשיאינו, אפילו

(7) ראה שער רוה"ק דרוש א' הב' (קרוב לסופו).
 (8) ראה אודותו — סה"ש תרצ"ו ע' 60 ואילך. תש"ד ע' 113 ואילך.
 (9) אבות רפ"ג.
 (10) ח"ג קמט, ב. וראה לקו"ת ר"פ אחרי.
 (11) זח"ג רעו, א.
 (12) ת"א יוצא כח, יז.
 (13) ברכות ג, ב.
 (14) בא יא, ד.
 (15) תהלים קיט, סב.
 (16) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב.
 (17) ראה גם תו"מ חל"ו ע' 310. וש"נ.

סיפורים אודות צדיקים ונשיאי ישראל — שהעיסוק בהם הוא בכלל הציווי "ולדבקה בו"¹⁸, "להדבק בחכמים ותלמידיהם"¹⁹ — אינם סיפורים יפים בעלמא, אלא הם הוראה בעבודתנו.

ובפרט בנדו"ד, שמדובר אודות סיפור שסיפרו כ"ק מו"ח אדמו"ר בשמח"ת, שאז כל רגע יקר ביותר, כפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשמח"ת הנ"ל²⁰, שצריכים לייקר כל רגע ורגע מהארבעים ושמונה שעות של שמע"צ ושמח"ת, כיון שבכל רגע יכולים לשאוב אוצרות בדליים וחביות, — ולהעיר שזהו ענין שאינו מובן בשכל: כיצד יתכן שברגע אחד, שהוא זמן קצר ביותר, רגע כמימרא, יוכלו לשאוב דליים וחביות?! — ואעפ"כ הקדיש כ"ק מו"ח אדמו"ר כמה רגעים לספר סיפור הנ"ל — הרי בודאי שאין זה סיפור יפה בעלמא, וכהלשון בהסיפור: "מילין דהדיוטא", אלא זהו ענין הדורש לימוד, ויש ללמוד ממנו הוראה בעבודה. ה. ונוסף על לימוד ההוראה, צריך להבין כמה ענינים בפרטי הסיפור עצמו:

(א) מה השיב רבינו הזקן — על שאלת הגר"י כלבו מניין בא אברך — שזוהי שאלת המשנה: "מאין באת ולאן אתה הולך"; היכן הוא המענה על שאלת הגר"י כלבו?
וביותר אינו מובן:

בשאלה זו (מניין בא אברך) הביע הגר"י כלבו את התפעלותו מגדלותו של רבינו הזקן, שלמרות העובדה שהגיע מהדרך, ונכנס באמצע השיעור, הנה לא זו בלבד שתפס את כל השיעור, אלא היתה לו גם השגה ופירכא על השיעור — שיעור בענין שהגר"י כלבו התייגע עליו רבות. וא"כ, כאשר הגר"י כלבו מביע את התפעלותו מגאונותו של רבינו הזקן — צריך רבינו הזקן להראות לו שהוא יודע מאמר המשנה!?

(ב) משמעותו של המענה של הגר"י כלבו לרבינו הזקן "לאו אורחאי לאשתעי במילין דהדיוטא", הוא, שלא נתקבל אצלו המענה של רבינו הזקן (על שאלתו מניין בא אברך) שזוהי שאלת המשנה "מאין באת ולאן אתה הולך". וא"כ, מה השיב לו רבינו הזקן ש"מט"ט שר הפנים נקרא בשם הדיוט, לית דין אתר הדיוט" — מהו תוכן מענה זה על דברי הגר"י כלבו? ופלא גדול יותר — שמשאלת הגר"י כלבו "הא מניין לך", מוכח,

(20) שיחת ליל שמע"צ תש"ד ס"ג (סה"ש

תש"ד ע' 31).

(18) עקב יא, כב.

(19) רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ב.

שלא זו בלבד שהגר"י כלבו קיבל את המענה של רבינו הזקן (שמט"ט נקרא הדיוט כו'), אלא עוד זאת, שהחשיבו למענה מופלא, עד כדי כך, ששאל "הא מניין לך"!

ג) בכיאורו של רבינו הזקן שמשה לא ידע ודוד ידע כו', יש לכאורה סתירה מרישא לסיפא:

בתחילה מבאר שידיעת דוד היא מפני שדיבר בנוגע לעצמו, ובנוגע לעצמו יכולים לומר דבר ברור. ונמצא, שאין זה מצד מעלתו המיוחדת של דוד, אלא רק מפני שדיבר בנוגע לעצמו, וגם משה, אילו הי' מדבר על עצמו, הי' יכול לומר בבירור.

ואילו אח"כ מבאר, שענינו של דוד הוא ספירת המלכות, ומלכות יודעת הכל, שמזה מוכת, שידיעת דוד היא (לא מפני שדיבר על עצמו, אלא) מצד ספירת המלכות, שידעת הכל, "הכל" דייקא, היינו, לא רק מה שנוגע לעצמו, אלא הכל.

ו. ויש להקדים תחילה המוזכר לעיל, שבשאלה "מניין בא אברך", הביע הגר"י כלבו את התפעלותו מגאונותו של רבינו הזקן.

דלכאורה אינו מובן: מדוע שאל הגר"י את רבינו הזקן מניין בא? — לכאורה הי' צריך לשאול אותו מיד איזה סברות לא מצאו חן בעיניו בהשיעור שלו, ומדוע לא מצאו חן בעיניו, ולמאי נפק"מ מהיכן הוא בא? ומכללות הסיפור מובן, שהשאלה "מניין בא אברך" לא היתה סתם כדי ליכנס עמו בדברים, אלא היתה כוונה מיוחדת בשאלה זו (כדלקמן). ועפ"ז יובן גם המענה של רבינו הזקן שזוהי שאלת המשנה "מאין באת ולאן אתה הולך", וכל המשך חילופי הדברים שביניהם, שבודאי לא הי' זה באופן של צחות בלבד, וע"ד דברי הגמרא במסכת עירובין²¹ אודות חילופי דברים בין תלמידי חכמים בלשון חכמה, שלא יבינו האחרים.

ז. והענין בזה²²:

בנוגע לסדר קדשים — הנה אפילו בדורות הראשונים עסקו בו רק מעט, ולכן מצינו בסדר זה ריבוי חילופי גירסאות, ולא נתבררו הגירסאות הנכונות כמו בשאר הסדרים, מצד מיעוט הלומדים בו. ובסדר קדשים גופא — הנה במסכת ערכין בפרט יש ריבוי גירסאות שונות וסוגיות חמורות כו'.

בענין זה בהמשך הדברים בשיחת ש"פ נח. וראה לקמן הערה 45 (המור"ל).

21) נג, ב ובפרש"י.

22) בשיחה זו נכללו כמה פרטים שנתבארו

ולכן, כאשר הגר"י כלבו ראה אברך שזה עתה בא מטלטול הדרך, שממעטת את השם כו' (כדברי רש"י על הפסוק²³ "לך לך גו'"), וממעטת גם את הלימוד כו', ונכנס באמצע השיעור, ובשמעו בעל-פה, מבלי לעיין בפנים הגמרא, הגה לא זו בלבד שתפס היטב את כל השיעור, אלא עוד זאת, שהי' יכול להביע העדר שביעות רצון כו' — התפעל ביותר מהעובדה שאברך צעיר יכול להיות בעל תפיסה גדולה כ"כ, שכן, גם אברך שהוא מתמיד גדול, הרי לא הי' לו ריבוי זמן להספיק מה שיכול להספיק מתמיד שמבוגר ממנו בשנים, וסו"ס חסר אצלו הענין ד"מים דיברו ורוב שנים יודיעו חכמה"²⁴.

ולכן הי' סבור הגר"י כלבו, שיתכן שאין זה מצד כשרונותיו של האברך עצמו, אלא מפני שלמד אצל א' מגאוני הדור הזקנים, שעסק בתורה רבות בשנים, ומסר לאברך זה שקיבל ממנו.

וזו היתה שאלת הגר"י כלבו: "מניין בא אברך" — אצל מי למד וממי קיבל את גאונו הגדולה.

ח. ועל זה השיב לו רבינו הזקן במאמר המשנה "דע מאין באת ולאן אתה הולך":

ובהקדמה — שבמענה של רבינו הזקן בלשון המשנה, היתה כוונתו לרמוז, שכיון שזהו "דבר משנה", הרי זה ענין שצריך להיות ידוע כלל, שלכן "טעה בדבר משנה חוזר"²⁵, שאין זה בגדר טעות כלל, כיון שכולי עלמא ידעי כו'.

ותוכן המענה:

הפירוש "מאין באת" הוא²⁶ — שמקור הנשמה הוא מבחי' אין, שבחי' זו היא למעלה מהחכמה, והיא מקור החכמה, כמ"ש²⁷ "והחכמה מאין תמצא". וזהו גם שרש ומקור התורה כפי שהיא למעלה מהחכמה, ומשם נסעה וירדה כו'²⁸; "ולאן אתה הולך" — שמבחי' "אין" צריך להמשיך לבחי' "אין" (כפי שכבר נתבאר²⁹ בג' הבבות שבמשנה שהם כנגד ג' הסוגים דצדיקים בינונים וכו').

וכאשר סדר הלימוד הוא באופן ד"מאין באת", שזהו"ע הביטול, שגם בהיות הנשמה למטה, נרגש בה שרשה ומקורה בבחי' ה"אין", שזהו

27) איוב כח, יב.

28) תניא פ"ד (ח, ב).

29) שיחת ש"פ שלח דאשתקד סי"א

(תו"מ חל"ז ס"ע 83 ואילך). וש"נ.

23) לך לך יב, ב.

24) איוב לב, ז.

25) כתובות פד, ב. וש"נ.

26) ראה לקו"ת בחוקותי ג, ד.

גם שורש ומקור התורה — אזי אין נפק"מ אם הלומד הוא אברך צעיר או זקן, כיון שע"י הביטול מאירים כחות הנשמה כו'.

וכיון שסיפור זה אירע לאחרי שרבינו הזקן הי' כבר במעזריטש — שהרי תחילת הליכתו למעזריטש היתה בשנת תקכ"ד³⁰ נוכידוע הסיפור ע"ד התקרבות רבינו הזקן אל הרב המגיד לאחרי ששמע ממנו פלפול ארוך בנגלה דתורה³¹, וסיפור זה אירע בשנת תקכ"ט — הי' אצלו כבר סדר הלימוד באופן הנ"ל; משא"כ הגר"י כלבו, שעדיין לא הי' אצלו סדר הלימוד באופן הנ"ל, עד שבא אל רבינו הזקן.

ט. ועל זה השיב הגר"י כלבו "לאו אורחאי לאשתעי במילין דהדיוטא":

לכאורה אינו מובן: הרי רבינו הזקן אמר לו "דבר משנה", וא"כ, מה השיב לו הגר"י כלבו ע"ד שלילת "מילין דהדיוטא"!? והביאור בזה:

כאשר הגר"י כלבו שמע את המענה של רבינו הזקן ע"ד השאלה "מאין באת", נתעורר אצלו ספק: האם לימודו של רבינו הזקן הוא בדרך העמקה כו', ובמענה ע"ד דברי המשנה "מאין באת" אכן נתכוין לכל הנ"ל; או שמא רק השתמש בלשון המשנה, וכל לימודו הוא רק ע"ד הפלפול.

וזהו שאמר "לאו אורחאי לאשתעי במילין דהדיוטא" — שבודאי לא היתה כוונתו לשלילת דברים בטלים ח"ו, כי אם, ע"ד לשון חז"ל³² בנוגע להתרת נדרים שמספיק "שלשה הדיוטות", דהיינו, "הדיוטות" כאלו שיכולים להיות לומדים מופלגים, אלא שחסר אצלם ענין הסמיכה³³ — שאינם סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו; וכמו "כהן הדיוט", שאין משמעותו "הדיוט" כפשוטו ("אָ פּראָסטאַק"), אלא שלגבי "כהן גדול" נקרא בשם "הדיוט"; וכמו שעשרה מאמרות שבתורה נקראים "מילין דהדיוטא" לגבי עשרת הדברות³⁴. ועד"ז בנדו"ד — שדרך הפלפול שבתורה היא בכחי "מילין דהדיוטא" לגבי דרך העמקות שבתורה.

י. ועל זה השיב לו רבינו הזקן שמט"ט שר הפנים נקרא בשם הדיוט וכו', שתוכן המענה הוא — בדרך ההנהגה ד"ואתהלכה ברחבה"³⁵

(33) ראה אנציק' תלמודית ערך התרת נדרים ס"ד (כרך יא ע' שדמ ואילך). וש"נ.

(34) ראה לקו"ת שבהערה 10.

(35) תהלים קיט, מה.

(30) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שנח

הערה 8. וש"נ.

(31) ראה סה"ש תש"ח ע' 197. וש"נ.

(32) נדרים עז, א. עח, א.

— שלימודו בתורה הוא בעילוי אחר לגמרי, שלגבי עילוי זה הנה גם העמקות שבתורה היא בבחי' הדיוט:

ובהקדם הדיוק "מט"ט שר הפנים", ולא מט"ט סתם, או "מט"ט שרו של עולם"³⁶ — ששר הפנים הוא למעלה משרו של עולם, וכדאיתא בפרקי היכלות בנוגע לרבי ישמעאל כהן גדול ששאל לשר הפנים כו', והיינו, שכאן מדובר אודות מדרגת מט"ט כפי שנקרא "שר הפנים", שזהו מצד ענין התורה שבו³⁷, וכידוע³⁸ שכמה ענינים בתורה נתגלו ע"י מט"ט.

ואעפ"כ, הנה גם מט"ט שר הפנים (שזוהי דרגתו מצד ענין התורה) נקרא בשם הדיוט, ואילו לימודו של רבינו הזקן הוא באופן ש"לית דין אתר הדיוט" — כי:

מט"ט הוא רק בחי' נברא, ובנבראים אין תכלית הביטול, כידוע בענין "אפקוהו למט"ט כו"³⁹, שזהו לפי שאינו בבחי' ביטול במציאות. וזהו גם מה שנקרא בשם "הדיוט" — בדוגמת "שלשה הדיוטות" שאינם סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו, היינו, שחסר אצלם הביטול עצמי דמשה, בחי' "ונחננו מה"⁴⁰.

אבל כאשר לימוד התורה הוא באופן הביטול ד"מאין באת", שזהו הביטול דעולם האצילות — אזי "לית דין אתר הדיוט", כיון שבאצילות ישנו הביטול בתכלית, שהרי איהו וחיוהי וגרמוהי חד⁴¹. ועי"ז מגיעים לדרגת התורה כפי שהיא באופן ד"ואהי אצלו גו' שעשועים גו' לפניו"⁴², שעשועים העצמיים (כמבואר בדרושי חסידות⁴³ בענין דוד זמירות קרית להו"⁴⁴).

יא. וכאשר הגר"י כלבו שמע מרבינו הזקן שלימודו בתורה הוא בבחי' האין דאצילות — שאל אצלו: "הא מניין לך"⁴⁵.

סהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון בכתף

(דרמ"צ מ, ב ואילך).

(44) ראה סוטה לה, סע"א.

(45) כאן סיים כ"ק אדמו"ר שליט"א

בשיחת שמח"ת, באמרו, שסיום הענין [אף

שבאמת לא שייך לומר הלשון "סיום", כי,

ברור הדבר, שמלבד הביאור הנ"ל, ומה

שיתבאר אח"כ, יש בסיפור זה עוד כמה

ביאורים ורמזים נוספים — יתבאר בעזה"י

בהתוועדות אחרת (ונתבאר בש"פ נח. וראה

לעיל הערה 22).

(36) יבמות טז, ב ובתוד"ה פסוק שם.

(37) ראה ספר החשק (לכוב תרכ"ו) אות

יב. אות נג. וראה גם תו"ח משפטים רצב,

סע"ג.

(38) ראה מלאכי עליון (להר"ר מרגליות)

ס"ע צח ואילך. וש"נ.

(39) חגיגה טז, א.

(40) בשלח טז, ז"ח.

(41) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).

(42) משלי ח, ל.

(43) תניא קו"א ד"ה דוד זמירות (קס,

סע"א ואילך). לקר"ת במדבר יח, א ואילך.

ועל זה השיב רבינו הזקן, משה רבינו לא ידע ודוד ידע וכו', דוד ענינו ספירת המלכות, ומלכות יודעת הכל, וסיים שתכלית הידיעה אשר לא נדע וכו', כדלקמן.

יב. ויש לבאר תחילה תיווך הסתירה הנ"ל (ס"ה), אם ידיעת דוד היא מפני שדיבר בנוגע לעצמו, או שידיעת דוד היא (לא מפני שדיבר על עצמו, אלא) מצד ספירת המלכות, שיודעת הכל:

לכאורה אינו מובן: מהי ההסברה שמשה רבינו לא הי' יכול לומר דבר ברור ("בחצות", במקום "כחצות") בגלל שע"פ תורה אין לומר דבר ברור על הזולת — הרי דיבורו הי' בנוגע להקב"ה, שאצלו לא שייך ענין של שינוי, כמ"ש⁴⁶ "לא ישקר ולא ינחם"?

אך הענין הוא — שאף שמצד למעלה הרי זה דבר ברור ("בחצות"), מ"מ, בנוגע להמשכה למטה, ובפרט בארץ מצרים, "ערות הארץ"⁴⁷, אפשר שיהי' שינוי — ע"ד שמצינו ביעקב שנתיירא "שמא יגרום החטא"⁴⁸, ובנדוד (שלא שייך שמא יגרום החטא של בני, כי בלא"כ היו עובדי ע"ז כו') — שמצד מעשה טוב של מצרים יאריך הזמן עד שתתמלא סאתם*, ולכן לא הי' יכול לומר "בחצות", אלא "כחצות"**.

ואילו דוד שדיבר בנוגע לעצמו אמר דבר ברור — דכיון שהדבר תלוי בעבודת עצמו, הרי זה בבעלותו, וכמארז"ל⁴⁹ "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ולא עוד אלא שע"י עבודתו פועל גם למעלה כו'.

וזהו גם מה שספירת המלכות (ענינו של דוד) יודעת הכל, כי, ענינה של ספירת המלכות הו"ע הביטול, שזהו כללות ענין העבודה.

יג. ובפרטיות יותר:

ענינה המיוחד של ספירת המלכות הוא ענין הביטול — "לית לה

(* ומה שמצד התשובה דמצרים יכול להשתנות כל הענין (לא רק הזמן ד"חצות") — הרי אפשרות זו היא רק בשילוח בני מארצם, וענין זה (שאם ישלחו מצרים את בני מארצם תבטל המכה כו') אין צורך לפרש בקרא.

** ההסברה שבפנים היא לפירוש רבינו הזקן בהטעם שמשה רבינו לא הי' יכול לומר דבר ברור, ואילו ההתאמה עם פירוש התוס' ד"ה ואתא — הדורשת ביאור בלא"כ, ואינה שייכת כלל להסברה שבשיחה זו — לא דובר עד"ז, ואכ"מ.

(48) ברכות ד, א. וש"נ.

(49) שם לג, ב. וש"נ.

(46) שמואל-א טו, כט.

(47) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר

פ"א, ד.

מגרמה כלום⁵⁰, ומצד זה הרי היא כונסת ומקבלת את כל ההמשכות והגילויים מהספירות שלמעלה הימנה, שעש"ז נקראת בשם "כנסת ישראל"⁵¹, ויתירה מזה, שבספירת המלכות יש גם ענין ההתנשאות — לא רק לגבי הענינים שלמטה ממנה, אלא גם לגבי הענינים שלמעלה הימנה, וכידוע שהשרש של ספירת המלכות הוא למעלה מכל הספירות — בבחי' רדל"א⁵².

וכל זה הוא מצד ענין הביטול, וכפי שמצינו ברב ותלמיד, שהקבלה מן הרב שהוא בעילוי שבאין־ערוך היא דוקא ע"י הביטול של התלמיד — "שפתותיו נוטפות מר"⁵³.

כלומר: אע"פ שהתלמיד מקבל מן הרב השפעה שכלית, וא"כ, בהיותו בתנועה של התפשטות השכל (היפך ענין הביטול) יוכל לכאורה לקבל יותר, וכמו שבלימוד התלמידים בינם לבין עצמם באופן ש"מחדדין זה את זה"⁵⁴ אין צורך בענין של ביטול, אעפ"כ, כדי לקבל מן הרב, צריך להיות ענין הביטול דוקא, ולא עוד אלא שגם מה שהתלמיד מחכים את רבו ע"י הקושיות כו"⁵⁵, הרי זה דוקא כאשר בעת הקבלה מן הרב "שפתותיו נוטפות מר".

וכן הוא בספירת המלכות — שדוקא ע"י הביטול ד"לית לה מגרמה כלום", מגעת היא למעלה מכל הספירות כו'.

וע"ד משנ"ת בהמאמר⁵⁶ במעלת האופנים על השרפים — שהביטול שלהם הוא באופן של הודאה בלבד, שזהו ביטול יותר גבוה, ביטול עצמותו ממש, כמשל התלמיד שמתבטל לרבו (לא בגלל שמשגי איכות עומק השכלתו, אלא) בגלל שרואה שהשכלת רבו היא באין ערוך לגמרי מהשגתו, שאינה מבינה כלל, שאז מתבטל בכל עצמותו, שאינו כלום לגבי הרב.

וזהו גם מה שמסיים שתכלית הידיעה אשר לא נדע — שדוקא ע"י הביטול דלא נדע, באים לאמיתית הידיעה.

[וע"ד הסיפור שרבינו הזקן אמר לר' הלל מפאריטש: כאשר יש לאברך קושיא במסכת ערכין, צריך תחילה להעריך את עצמו⁵⁷].

50) ראה זהר ח"א לג, ב. קפא, א. רמט, ב. ח"ב רטו, א. ריח, ב. ע"ח ש"ו (שער העקודים) פ"ה.
 51) ראה פרדס שכ"ג (שער ערכי הכינויים) ערך כנס"י.
 52) ראה סה"מ תרנ"ט ע' יא.
 53) שבת ל, ב. וש"נ.
 54) ברכות מז, סע"ב. תענית ז, א.
 55) חגיגה יד, א.
 56) ד"ה להבין ענין עיגולים ויושר דש"פ נח. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' מט.
 57) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שפב ואילך. וש"נ.

יד. וזהו כללות החילוק שבין משה — גואל ראשון — לדוד — גואל אחרון:

אע"פ שגואל ראשון הוא גואל אחרון⁵⁸, הרי הגאולה שע"י משה היתה גאולה שיש אחרי' גלות, ודוקא הגאולה שע"י דוד תהי' גאולה נצחית שאין אחרי' גלות⁵⁹, כיון שיקויים היעוד⁶⁰ "לילה כיום יאיר".

וטעם הדבר — כי, הגאולה שע"י משה היתה קודם ענין העבודה (שהרי ענין העבודה נתחדש במ"ת, לאחרי יצי"מ), ואילו הגאולה שתהי' ע"י דוד היא לאחרי כללות ענין העבודה, ובפרט מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות⁶¹, שהנקודה העקרית בזה הו"ע הביטול.

וע"י הקדמת הביטול שבעבודה דזמן הגלות, זוכים לאמיתית הידיעה דלעת"ל, כמ"ש⁶² "כי כולם ידעו אותי".

*

טו. דובר לעיל⁶³ בנוגע לקביעות שנה זו, שכיון שיום השבת הוא בסמיכות לראש השנה, הרי זה המשך לר"ה. ועד"ז בנוגע לשמע"צ ושמח"ת, שמיד לאחריהם ובהמשך להם בא שבת בראשית, כך, שישנו המשך של ג' ימים — "בתלת זימני הוי חזקה"⁶⁴ — להמשכת ענין התענוג וההרחבה⁶⁵.

והענין בזה:

ידוע פתגם הרב המגיד⁶⁶ בנוגע לשמיני-עצרת, ש"שמיני" הוא מלשון שמנונית, שהו"ע בחי' התענוג, והרי תענוג פועל הרחבה בכל האברים, ואפילו בעצמות, כמ"ש⁶⁷ "שמועה טובה תדשן עצם", וכמסופר בגמרא⁶⁸ בנוגע לגוי, שכאשר נתבשר בבשורה של תענוג, הרי זה פעל שמנונית כעצם שברגל, והיינו, שאף שעצמות מצד עצמם לא שייך בהם גידול מצד אכילה ושתי', כמו באברים, כי גידול העצמות הוא רק עד גיל העמידה, שאז גדלים כל אברי הגוף בטבעם, מ"מ, פעל התענוג הרחבה בעצמותיו של גוי שהי' לאחרי גיל העמידה, והי' לו בן מבוגר, כמסופר בדברי הימים.

63 שיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה בתחלתה (לעיל ע' 23 ואילך).

64 ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

65 ראה גם שם סי"א (לעיל ע' 31).

66 ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' רלד. וש"נ.

67 משלי טו, ל.

68 גיטין נו, ב.

58 ראה שמור"ר פ"ב, ד"ו. זח"א רנג, א.

59 שעה"פ ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

59 ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא

בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

60 תהלים קלט, יב.

61 ראה תניא רפל"ז.

62 ירמי' לא, לג.

ובשמחת-תורה — נמשך התענוג דשמיני-עצרת בגילוי.

וגם שבת בראשית הו"ע התענוג, כי, ב"בראשית" 69 יש כמה ענינים: "בחוכמתא" 70 — בחי' החכמה; "מן אוולא" 71 — בחי' הרצון שלמעלה מהחכמה; ונוסף לזה ישנו גם הענין ד"בשביל" (כמארז"ל 72 "בראשית, בשביל כו") — הכוונה הפנימית שברצון — שזהו ענין התענוג.

וכיון שישנם ג' ימים רצופים, "בתלת זימני הוי חזקה", להמשכת בחי' התענוג שפועל הרחבה בכל הענינים (אפילו בעצמות) — יה"ר שתהי' שנת הרחבה בכל הענינים בגשמיות וברוחניות.

* * *

טז. מאמר ד"ה להבין ענין משיב הרוח ומוריד הגשם.

* * *

יז. בהמשך להאמור לעיל (במאמר 73) שענין ירידת גשמים הוא כקיבוץ גלויות,

הנה ע"פ מ"ש רבינו הזקן באגרת התשובה 74 בנוגע לברכת "סלח לנו", ש"אנו מברכין .. ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח, והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה", עכצ"ל, ש"אין כאן שום ספק (וס"ס בעולם) כלל",

הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לברכת "משיב הרוח ומוריד הגשם" — שכיון שמברכים "מוריד הגשם", הרי בודאי שתהי' זו שנה של ירידת גשמים וקיבוץ גלויות, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

יח. (קודם סיום ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

באמת היו צריכים להכריז זאת (ההכרזה דלקמן) אתמול, אבל עכ"פ עכשיו הרי זה בודאי זמן השיא ("די העכסטע צייט") לענין זה: אם ישנם כאלו שעדיין לא קראו ח"ו פרשת ברכה שנים מקרא ואחד תרגום — למרות שצריכים לעשות זאת בערב שמחת תורה 75 — עליהם

(73) פ"ו (לעיל ע' 121 ואילך).

(74) רפ"א (ק, א).

(75) ראה גם שיחת ליל שמחת תש"כ

סכ"ז (תו"מ חכ"ז ע' 94). וש"נ.

(69) בראשית א, א.

(70) תרגום ירושלמי עה"פ.

(71) תיב"ע עה"פ.

(72) פרש"י ורמב"ן עה"פ.

לדעת שעכשיו הוא זמן השיא להשלים זאת, וכן לסיימה עם פירוש רש"י⁷⁶.

וכמו כן צריכים לקרוא פרשת בראשית שנים מקרא ואחד תרגום, וללמדה עם פירוש רש"י⁷⁷.

וע"י השלימות וההרחבה בתורה — תומשך שלימות והרחבה בכל הענינים.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכת המזון על הכוס.

חלוקת "כוס של ברכה" התקיימה לאחרי ההתוועדות הא' דיום הש"ק פ' בראשית].

76) ראה אוצר מנהגי חב"ד שמח"ת ע' שצב. וש"נ.
77) ראה גם שיחת יום שמח"ת תש"ד בסופה (סה"ש תש"ד ע' 44).